

VESILAHDEN SEURAKUNNAN TOIMINTAOHJE

Lasten kanssa toimiminen,
toiminnan toteutus ja rikostaustaote

Päivitetty 20.2.2025

Kirkkoneuvoston hyväksymä 20.2.2025

Sisällysluettelo

Sisällys

1 Yleisesti.....	3
1.1 Toimintaohjeen tarkoitus.....	3
1.2 Laissa säädetty	3
2 Turvallisuus lasten kanssa työskennellessä.....	4
2.1 Turvallisempi tila.....	4
2.2 Alaikäisten koskemattomuuden turvaaminen	5
2.3 Ennaltaehkäisy ja suunnitelma	6
2.4 Häirintään puuttuminen	7
3 Vapaaehtoisten tehtävänkuva.....	9
3.1 Tehtävän sisältö.....	9
3.2 Tehtävänkuvaus.....	9
4 Rikostaustan selvittäminen	11
4.1 Alaikäisten kanssa toimiva vapaaehtoinen.....	11
4.2 Vapaaehtoisen rikostaustan tarkastaminen	11
4.3 Rikosrekisteriotteen hakeminen.....	13
4.4 Rikosrekisteriotteen säilyttäminen ja tuhoaminen	14
Lähteet	15
Liitteet	15
Liite 1.....	16
Liite 2.....	17

1 Yleisesti

1.1 Toimintaohjeen tarkoitus

Toimintaohjeen tarkoituksena on varmistaa lapsille turvallinen toiminta. Tällä varmistetaan ja ennaltaehkäistään tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa riskejä tekojen tai tapahtumien kautta, kuten koskemattomuuden rikkomista. Toimintaohjeessa kuvataan menettelyt, jos lapsen koskemattomuutta loukataan.

Ennaltaehkäisyä voidaan suorittaa tukemalla vapaaehtoisia, kannustamalla ja opastamalla lapsia ja nuoria avoimuuteen. On tärkeää tiedottaa säännöistä ja informoida lapsia, kehen he voivat olla yhteydessä, jos koskemattomuutta loukataan tai turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvät asiat mietityttävät.

Toimintaohje on laadittu myös siksi, että lasten kanssa työskentelevät ja vapaaehtoiset saisivat tasapuolisen menettelyn tapauksissa ja olisivat tietoisia heitä koskevista määräyksistä.

Toimintaohjeen mallina on toiminut 2014 julkaistu Suomen sosiaali- ja terveys ry:n (SOSTE) -julkaisu samaisesta toimintaohjeesta, mitä on käytetty tässä Vesilahden seurakunnan ohjeen pohjana. Tämä ohje on lähetetty Oikeusrekisterikeskukselle tiedoksi.

1.2 Laissa säädetty

Lasten ja alaikäisten kanssa työskentelyyn ja vapaaehtoistyöhön sisältyvät lait ja niiden määräämänä rikosrekisteriotteen tarkistaminen. Toimenpide tehdään lasten toiminnan turvaamiseksi.

Suomen laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) käsittää lasten parissa työ- ja virkasuhteessa tehtävän työn ja velvoittaa työnantajan tarkistamaan työntekijän rikostaustan lain määräämissä tilanteissa. Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) määrittää lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä antamalla oikeuden toiminnan järjestäjälle vaatimuksien mukaan selvittää vapaaehtoisen rikostaustan.

Lailla turvataan lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja suojellaan lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä, väkivallalta, pahoinpitelyltä ja houkuttelulta päihteiden käyttöön. Lasten turvallisuus ja koskemattomuus tulee parhaiten huomioitua etukäteen toimintatavoilla. Rikostaustan selvittäminen on vain yksi toimenpide tukemaan lapsen turvallisuutta. Rikostaustan avulla pystytään estämään aiemmin lasten turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena. Tällaisia rikoksia ovat seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikokset. Tietoisuus rikostaustan selvittämisestä auttaa ehkäisemään ongelmia.

2 Turvallisuus lasten kanssa työskennellessä

2.1 Turvallisempi tila

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjien tulisi sitoutua lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin. Turvallisuudella ja koskemattomuudella tarkoitetaan, että lapsen

- perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat,
- henkilökohtaista koskemattomuutta kunnioitetaan,
- turvallista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tuetaan,
- suojellaan seksuaalirikoksilta, väkivallalta, pahoinpitelyltä, houkuttelulta päihteiden käyttöön ja muilta lapsen turvallista kasvua uhkaavilta tekijöiltä.

Ohjeen toimintatapojen avulla

- edistetään syntyväksi lasta suojaava toimintakulttuuri,
- tuetaan alaikäisten turvallista osallistumista toimintaan sekä
- vahvistetaan lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan.

Turvallisen tilan periaatteet kuvaavat tarkemmin työn sisällössä huomioitavia asioita.

Turvallisemman tilan periaatteet ovat suunnattu yhdenvertaiseen ja turvalliseen kohtaamiseen. Periaatteilla tuetaan turvallista kasvuympäristöä. Suomen YK-liiton listaus turvallisemman tilan periaatteista

- **Kunnioita** toisen henkilökohtaista fyysistä ja psyykkistä tilaa. Kunnioita itsemääräämisoikeutta. Älä koske toista kysymättä lupaa. Muista, ettet voi tietää toisen rajoja kysymättä niitä. Pyydä tilaa myös itsellesi tarvittaessa.
- **Älä pilkkaa**, ivaa, halvenna, sysää syrjään tai nolaa ketään puheillasi, käytökselläsi tai teoillasi. Pitäydy ulkonäön arvostelusta, juoruilusta ja stereotyyppien ylläpitämisestä.
- **Älä tee oletuksia** ulkonäköön tai toimintaan perustuen. Älä tee oletuksia kenenkään seksuaalisuudesta, sukupuolesta, kansallisuudesta, etnisyydestä, uskonnosta, arvoista, sosioekonomisesta taustasta, terveydestä tai toimintakyvystä.
- **Anna tilaa**. Pyri huolehtimaan siitä, että kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun. Älä jyrää muiden mielipiteitä ja anna puheenvuoro. Kunnioita myös toisten yksityisyyttä ja käsittele arkoja aiheita kunnioittavasti.

- **Kuuntele ja opi.** Ota vastaan uudet aiheet, henkilöt ja näkökulmat ennakkoluulottomasti. Suhtaudu jokaiseen vastaantulevaan asiaan ja tilanteeseen mahdollisuutena oppia uutta ja kehittyä.
- **Pyydä anteeksi,** jos olet loukannut tahallisesti tai tahattomasti muita.

2.2 Alaikäisten koskemattomuuden turvaaminen

Jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja sitä tulee noudattaa vapaaehtoistoiminnassa. Toiminta, mitä järjestetään alaikäisille, tulee olla päihteetöntä, väkivallatonta ja tarjota turvallisen ympäristön olla ja osallistua. Vapaaehtoinen on turvallinen aikuinen ja esimerkki alaikäisille.

Yhteiskunnassa ja myös vapaaehtoistoiminnassa voivat lapset ja nuoret joutua alttiiksi kaltoinkohtelulle. Koskemattomuuden turvaamiseksi seuraavaksi kuvataan vapaaehtoisen rikostaustan selvittämistä lakia myötäillen. Selvitetään, mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja hyväksikäytöllä. Muistetaan, että seksuaaliset rajat ja kokemus tilanteen luonteesta ja tapahtumista on yksilöllistä ja että häirinnän kohteiksi voi joutua sukupuolesta riippumatta.

Häirintää on esimerkiksi:

- nimittely,
- sukupuolisesti vihjailevat eleet, ilmeet tai muut vihjeet,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu ja muu seksuaalissävytteinen käyttäytyminen,
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävytteiset kirjeet,
- halventavat ja seksistiset vitsit,
- toistuvat seksuaalissävytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut,
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen.

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisen aikuisen suhde toiminnassa on usein valtasuhde alaikäiseen, mikä antaa auktoriteettiaseman ja asettaa vapaaehtoisen valta-asetelmassa alaikäisen yläpuolelle. Aikuisen tulee pitäytyä vihjailusta, flirtististä ja sukupuolisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole yleisten hyvien käytöstapojen mukaisia ja joilla saattaisi olla vahingollisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitystä ajatellen.

Alaikäisten välisissä suhteissa saattaa tapahtua myös häirintää. Sellaista huonoa käytöstä ovat esimerkiksi panettelu, seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvä tai muu loukkaava nimittely. Aikuisella on vastuu puuttua käytökseen tällaisissa tilanteissa ja asettaa rajat lapsille ja nuorille. Jos tilanteeseen ei puututa, annetaan äänen hyväksyntä käytökselle, vaikka tilanteessa aikuinen olisikin ollut peloissaan tai neuvoton.

Tapahtuneen häirinnäksi kokeminen riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista sekä ratkaisevasti siitä, miten uhri kokee tilanteen. Häirinnäksi koetut asiat tulee aina ottaa vakavasti. Seksuaalisuus saattaa olla häpeän, loukkauksen, haavoittuvuuden ja hämmennyksen aluetta, minkä vuoksi seksuaalisen häirinnän kohde ei välttämättä kerro kokemuksistaan tilanteesta eikä myöhemminkään - edes kysyttäessä.

Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön oikeutta omiin rajoihin, koskemattomuuteen ja sitä kautta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen. Alaikäinen ei tiedä, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla tai pysty vastustamaan tai kyseenalaistamaan vieraan ihmisen auktoriteettia. Lapselta tai nuorelta ei voida edellyttää, että hän osaisi, uskaltaisi tai kykenisi tilanteessa ilmaisemaan pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä, eikä olettaa, että pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen.

Tärkeää on, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset ongelmat tai riskit ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa epäillään häirintää, epätervettä tai aiheetonta vallankäyttöä. Avoin, jatkuva ja syyttelemätön keskustelukulttuuri on hyvä tapa ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

2.3 Ennaltaehkäisy ja suunnitelma

Häirintää ennaltaehkäisevää toimintaa voi tukea luomalla käytännöt alaikäisten asioiden käsittelemiseksi, vahvistamalla ennaltaehkäisyn ilmapiiriä ja antamalla rekrytoinnissa selkeät käytännöt alaikäisten kanssa toimimiseen. Lisäksi ennaltaehkäisyä voi tukea lisäämällä toiminnan läpinäkyvyyttä, kouluttamalla vapaaehtoisia ja työntekijöitä sekä kertomalla mihin voi olla yhteydessä, jos häirintää tapahtuu.

Ehkäistä voidaan kokoamalla yhteen toimenpiteet ja käytännöt, joilla edistetään alaikäisten turvallisuutta. Ohjeistus hyväksytään kirkkoneuvostossa ja päivitetään ajoittain. Tärkeää on sopia yhteisesti ja perehdyttää uudet ihmiset ohjeistukseen. Varmistetaan, että ohjeistus on kaikkien saatavilla ja valitaan henkilö, joka vastaa alaikäisten turvallisuutta koskevissa kysymyksissä. Vastuhenkilö on ensisijaisesti työntekijä tai seurakunnan luottamushenkilö eli neuvoston tai valtuuston jäsen. Etukäteen pohditaan, miten toimitaan, jos häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyjä ilmenee.

Ennaltaehkäisyn ilmapiiriä voidaan vahvistaa käymällä kunnioittavaa ja avointa keskustelua, missä pystytään tuomaan esille vaikeitakin asioita ja missä korostetaan lapsille ja nuorille, että kaikista asioista voidaan puhua. Pohditaan avoimuutta edistäviä toimintatapoja ja hyviä hallintotapoja sekä lisätään tietoisuutta häirinnästä ja sitä koskevista toimintaohjeista. Tiedotetaan alaikäisten huoltajille turvallisuutta koskevista kysymyksistä osana muuta tiedottamista, esimerkiksi vanhempainilloissa. Varmistetaan, että lapset ja nuoret tietävät, mitä tehdä ja mihin voi olla yhteydessä turvallisuuden ollessa uhattuna. Seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä puhuminen ei saa olla tabu, vaan yksi keskustelun aihe muiden joukossa.

Ideoidaan, miten toimintaa voitaisiin suunnitella yhdessä lasten ja nuorten kanssa, jotta heidän mielipiteensä saataisiin mukaan esimerkiksi omien pelisääntöjen laatimisella. Huomioidaan LAVA-päätökset ja nuorten vaikuttajaryhmän kommentit päätöksenteossa.

Mietitään, miten toimitaan uusien toimijoiden, työntekijöiden ja vapaaehtoisten, rekrytoinnin ja perehdyttämisen kanssa. Toimijat tulee haastatella, selvittää heidän taustojaan ja alaikäisten kanssa toimivilta vapaaehtoisilta tarkastetaan myös rikostausta. Yhdessä toimijoiden tehtyihin sopimuksiin on kirjattava vastuut, sitoutuminen ja perehtyminen alaikäisten turvallisuutta koskeviin toimintaohjeisiin.

Pyritään alaikäisten kanssa toimiessa, että paikalla olisi ainakin kaksi aikuista. Seurakunnassa tätä toteutetaan saatavilla olevien resurssien mukaan. Pidetään toiminta avoinna, jotta huoltajat voivat halutessaan saada tietoa tapahtumista ja tilaisuuksista. Tehdään toiminnasta läpinäkyvää ja huomioidaan alaikäisten mielipiteet ja toiveet vastuuhenkilön suhteen, jotta toiminta on luottamuksellista ja koetaan turvalliseksi. Kerätään ja kuunnellaan palautetta toiminnasta erityisesti turvallisuus ja koskemattomuus huomioiden.

Hengellinen turvallisuus taataan toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuudella. Kenenkään ei ole pakko uskoa tai esimerkiksi rukoilla, eikä ketään saa painostaa tekemään tunnustuksellisia asioita. Jokaiselle tulee mahdollistaa turvallinen olo ja tila pohtia omaa hengellisyyttä sekä mahdollisuus puhua siitä. Hengellisen turvallisuuden rajoista voidaan puhua yhdessä ja pohtia, voitaisiinko esimerkiksi yhteiset säännöt luoda jokaiselle ryhmälle, jotta kenenkään hengellisyyttä ei loukattaisi tai siitä pakotettaisi puhumaan. Hengellisyyttä ja uskontoa ei saa myöskään käyttää vallankäyttöön, pelotteluun, tuomitsemiseen tai painostamiseen.

2.4 Häirintään puuttuminen

Jos häirintää tapahtuu tai on epäily asiasta, tulee aiheeseen välittömästi puuttua. Asian hoitamisesta ja puuttumisesta vastuu on aikuisella, eikä lasta tai nuorta voida täten velvoittaa ottamaan vastuuta oman asioidensa hoitamisesta. Seuraavaksi on listattuna, miten tulee toimia häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyjen tai -tapauksien ilmaantuessa.

1. **On varmistettu, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapauksien varalle luoduista käytännöistä ja ohjeista**, koska tapauksissa on mukavampi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja kaikkien tiedossa. Lapsille ja nuorille on erityisen tärkeää tietää, keneen he voivat olla yhteydessä. Vastuuhenkilöön voi olla yhteydessä, jos tilanne mietityttää. Vastuuhenkilö on toiminnan työalavastaava eli henkilö, joka vastaa tietystä työalasta esimerkiksi varhaiskasvatuksesta tai nuorisotyöstä ja sen toiminnasta.
2. **Tarkistetaan huolellisesti kaikki sanomiset, viittaukset, valitukset ja epäilyt.** Häirintäepäilyyn tai valitukseen sekä siihen viittaaminen tulee aina ottaa vakavasti, vaikka kysymyksessä ei olisikaan vakava epäily hyväksikäytöstä. Tilanteen tarkistamiseen riittää

jopa huoli siitä, että aikuisen tai alaikäisen käyttäytyminen alkaa ohjautua väärään suuntaan, mihin tulee puuttua. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä molempiin tapauksen osapuoliin ja alaikäisen huoltajiin. Asiaton käytös on rikokseton sukupuolinen häirintä, mihin tulee myös puuttua ja perehtyä kohteena olleen yksilölliseen kokemukseen tilanteesta.

3. **Rikosta eli rikoslaisa mainittua tekoa epäillessä on otettava viipymättä yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.** Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä lapsen tai nuoren huoltajiin. Lastensuojeluviranomainen ilmoittaa poliisille, jos perustellusti on syytä epäillä, että lapseen on hänen kasvuympäristössään kohdistunut rikos. Poliisi selvittää, onko kyseessä rikos, tapahtuman olosuhteet ja keitä asia koskee.
4. **Hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita tilanteen selvittämiseen ja arviointiin.** Tilannetta ei ole hyvä hoitaa yksin, vaan kannattaa olla yhteydessä vaitiolovelvolliseen ammattiasiantuntijaan, jotta tilanne saadaan käsiteltyä lain mukaan. Ulkopuolisia asiantuntijatahoja ovat esimerkiksi [Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelevat kriisinumero](#), paikallinen sosiaali- ja terveysasema, [Rikosuhripäivystys](#), [Sexpo-säätiö](#), [Väestöliiton Et ole yksin -palvelu](#), [Välitä! – seksuaaliväkivaltatyö](#), [Tampereen Tyttöjen talo](#), [Seri-tukikeskus](#) ja [Raiskauskriisikeskus Tukinainen](#).
5. **Toimitaan alaikäisen edun ja turvallisuuden mukaisesti sekä pidetään huolta, ettei häirintä, hyväksikäyttö tai epäasiallinen toiminta jatku.** Jos aikuisen toiminta tai käyttäytyminen ohjautuu väärään suuntaan, otetaan se puheeksi aikuisen kanssa välittömästi. Mikäli alaikäisen käyttäytyminen aikuista kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan myös välittömästi. Tapauksen ollessa vakava epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan, asian selvittämiseen asti. Alaikäisen huoltajiin ollaan yhteydessä, jolleivät he ole jo tietoisia tilanteesta. Poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen pitää olla viipymättä yhteydessä, jos teko tai sen yritys täyttävät rikoslain kuvauksen.
6. **Viestintä toteutetaan selkeästi ja totuudenmukaisesti sekä kuullaan huolellisesti kaikkia osapuolia tapahtuneesta.** Tiedotetaan osapuolille, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee seurakunnassa ja miten asiaan on reagoitu seurakunnassa, esimerkiksi jos on tehty ilmoitus lastensuojeluun tai poliisille. Ulospäin viestittäessä huolehditaan molempien osapuolien oikeusturvasta.

Aikuisen tulee puuttua ja toimia, mutta myös pyytää neuvoa ja apua. Aikuisen tehtävä on viedä asiaa eteenpäin ja vaikuttaa akuuttiin tilanteeseen, suojata alaikäistä enemmältä vahingolta ja selvittää osapuolten näkökulmat tilanteesta. Tilanteesta tulee ilmoittaa myös seurakunnan vastuuhenkilölle sekä seurakunnan esihenkilölle.

3 Vapaaehtoisten tehtäväkuva

3.1 Tehtävän sisältö ja tehtäväkuvaus

Vapaaehtoisen työn sisältäessä lasten ja nuorten kanssa toimimista, pyydetään rikostaustan tutkimista. Alaikäisten kanssa voi toimia apuohjaajana, ohjaajana, keskusteluseurana, leirillä seurana tai auttamassa sekä vetämässä toimintaa tai tuokiota alaikäisille. Tehtäväkuvaukset perustuvat seurakuntatyön arvioon työtehtävistä. Luokitellut tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta tulee selvittää. Tehtäviin kuuluu:

- säännöllisesti alaikäisen ohjausta, tukea tai hoitoa, huolenpitoa tai yhdessäoloa,
- alaikäisen ja vapaaehtoisen henkilökohtaista vuorovaikutusta ja
- vapaaehtoinen hoitaa tehtävää yksin tai olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida muutoin ohjeilla tai työskentelytavoilla turvata.

3.2 Tehtäväkuvaus

Tarkemmin määritellyt tehtävät tai toimet, mihin rikostaustan selvittäminen ja alaikäisten kanssa toimiminen on olennaista seurakunnan toiminnassa. Seuraavaksi annetaan olemassa olevat toiminnot ja muutama esimerkki epäsäännöllisestä toiminnasta, mihin vapaaehtoinen osallistuessaan tarvitsee rikostaustan selvittämisen. Rikosrekisteriotetta haettaessa on hyvä pohtia tehtävän säännöllisyyttä esimerkiksi viikkotoiminnoissa sekä tapahtumissa ja täten tarpeellisuutta selvittää vapaaehtoisen rikostausta. Säännölliseksi toiminnaksi lasketaan enemmän kuin 3 kertaa 2 kuukauden sisällä. Jos vapaaehtoinen arvioi toimivansa useammin, voi hänen kanssaan jo etukäteen keskustella rikostaustan selvittämisestä.

Kerhon / perhekerhon / muskarin ohjaaja / apuohjaaja:

- on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa lasten ja heidän huoltajiensa kanssa,
- toimii sellaisen alaikäisten ikäryhmän kanssa, missä alaikäiset eivät ymmärrä omia oikeuksiaan tai pysty ilmaisemaan omaa tahtoaan tai mielipidettään asioihin,
- vaikuttaa hengelliseen kasvuun ja kasvuympäristöön sekä toimii turvallisena aikuisena ja tukee lapsen turvallisia kiintymyssuhteita,
- leikkii ja ohjaa muun muassa askarteluissa tai on muuten fyysisessä kontaktissa lasten kanssa,
- toimii lasten, heidän huoltajiensa ja perheidensä kanssa.

Nuorteniltojen ohjaaja / apuohjaaja:

- on alaikäisten seurakuntalaisten kanssa henkilökohtaisessa ja suorassa vuorovaikutuksessa,
- osallistuessaan antaa esimerkin asiallisesta käyttäytymisestä,

- ohjelmaosuutta pidettäessä tuntee kristinuskon opin ja edustaa seurakuntaa sekä toimii turvallisesti hengellisesti,
- huolehtii asiallisesta ilmapiiristä ja puuttuu kiusaamiseen tai muuhun epäasialliseen toimintaan nuorten keskuudessa.

Alaikäisten leirin ohjaaja / apuohjaaja:

- yöpyy tai on pitkiä päiviä alaikäisten kanssa samoissa majoitustiloissa,
- osallistuu saunaan ja uimaan alaikäisten kanssa eli on alasti samoissa tiloissa alaikäisten kanssa ja toimii asiallisesti, koskemattomuutta ja kehoposiitivisuutta kunnioittaen,
- antaa oman esimerkkinsä leirikäytöksestä, -säännöistä sekä leirin rajoista,
- on jatkuvassa vuorovaikutuksessa alaikäisten kanssa,
- järjestää, pitää tai osallistuu toimintatuokioihin alaikäisten kanssa,
- saattaa olla fyysisessä kontaktissa leikin, askartelun tai muun tekemisen muodossa.

Ryhmänohjaaja / toiminnan ohjaaja:

- tekemisen mukaan ohjaa alaikäistä toimimaan ja tekemään ryhmään liittyviä asioita,
- kunnioittaa hengellisyyttä ja henkilökohtaisia rajoja, jos tekeminen liittyy hengellisyyteen tai keskusteluapuun,
- kuuntelee ja on vaitiolovelvollinen, mutta myös ilmoitusvelvollinen kuulemistaan asioista,
- on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa ja saattaa toimia yksin alaikäisen kanssa
- on esimerkki alaikäiselle asiallisesta käyttäytymisestä ja edustaa työssään seurakuntaa

Muussakin toiminnassa kuin alaikäisille kohdennetussa toiminnassa saattaa tulla vastaan alaikäisiä, kuten jumalanpalveluksen avustamistehtävässä esimerkiksi perhekirkoissa. Tehtävään, joka ei kuitenkaan ole enimmäkseen alaikäisten kanssa toimimista tai yksin alaikäisen kanssa tapahtuvaa toimintaa, on rikosrekisteriotetta perusteetonta pyytää. Jos kuitenkin kyseessä on tapahtuma, mikä aiemmasta poiketen on teemaltaan ja kohderyhmältään alaikäisiin suuntautunut esimerkiksi perhekirko tai lasten tapahtuma, tarvitsee rikostausta selvittää, jos toistuvasti vapaaehtoinen on mukana alaikäisiin kohdistuvassa toiminnassa. Esimerkkinä alaikäisten koulukirkot tai perheille ja lapsille suunnatut jumalanpalvelukset, missä vapaaehtoinen on vuorovaikutuksessa alaikäisten kanssa.

4 Rikostaustan selvittäminen

4.1 Alaikäisten kanssa toimiva vapaaehtoinen

Lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sovelletaan henkilöihin, jotka toimivat vapaaehtoisena lasten parissa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä on se toimija, jonka nimissä alaikäisille suunnattua toimintaa järjestetään, eli Vesilahden seurakunta.

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa vapaaehtoiset eli tavalliset ihmiset osallistuvat omasta tahdostaan, oman valintansa ja motivaationsa mukaisesti ilman vaadittua koulutustaustaa, työ- tai virkasuhdetta seurakuntaan. Vapaaehtoisena voidaan lain mukaan kuitenkin pitää myös henkilöitä, jotka hoitavat tehtävää työsuhteessa kolmanteen osapuoleen, mutta hoitavat tehtävää kuitenkin vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimissä tai välittämällä.

Laki antaa toiminnan järjestäjälle tietyin edellytyksin mahdollisuuden selvittää vapaaehtoisen rikostausta, mutta kaikista vapaaehtoisista ei tarvitse pyytää rikosrekisteriotetta. Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on vapaaehtoistehtävän järjestäjän oikeus, mutta ei velvollisuus. Seurakunta arvioi lapsen edun nimissä, mitkä vapaaehtoistehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan henkilön rikostausta täytyy selvittää. Henkilön perusteella rikostaustaa ei voida selvittää, selvittäminen perustuu hoidettavaan tehtävään.

Merkintä Oikeusrekisterikeskuksen rikosrekisteriotteelle tulee seuraavista rikoksista: sukupuolisiveellisyttä loukkaava teko (pornografiarikos), seksuaalirikos, henkirikos (tappo, murha, surma), ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa, törkeä pahoinpitely, törkeä ryöstö ja huumausainerikos. Muista rikoksista ei otteessa mainita. Seurakunta voi päättää itsenäisesti henkilön rekrytoinnista, vaikka otteessa olisi merkintöjä tarkoitetuista rikoksista, toimikielto tai puhdas rikosrekisteri. Aina tulee kuitenkin varmistaa alaikäisten koskemattomuus ja turvallisuus.

Vapaaehtoisella voi olla hallussaan esimerkiksi työsuhteeseen tai opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten saatu rikosrekisteriote, jota hän voi hyödyntää vapaaehtoistehtäviin hakiessaan. Kun otteen pyytämiseksi asetetut edellytykset täyttyvät, voi jo hallussa olevan otteen pyytää nähtäväksi. Ohjeena rikosrekisteriotteen voimassaoloon pidetään kuutta kuukautta, minkä jälkeen on perusteltua hakea uutta otetta Oikeusrekisterikeskukselta.

4.2 Vapaaehtoisen rikostaustan tarkastaminen

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän pitää olla rekisteröity yhdistys tai säätiö, muu rekisteröity yhteisö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja, jotta järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostausta. Lakia ei sovelleta työ- tai virkasuhteessa oleviin eikä henkilöihin, joiden kanssa toiminnan järjestäjä on tehnyt toimeksiantosopimuksen ja jotka tekevät työtä ansiotarkoituksessa.

Seurakunta voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen vain, jos vapaaehtoinen on antanut kirjallisen suostumuksensa otteen hakemiseen. Suostumuksen voi ilmoittaa Oikeusrekisterikeskuksen hakemuslomakkeella tai erillisellä asiakirjalla (ks. liite 1), joka liitetään rikosrekisteriotehakemukseen. Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että vapaaehtoiselle on kerrottu:

- mitä varten rikosrekisteriotetta pyydetään,
- mitä tietoja rikosrekisterioteeseen merkitään,
- miten rikosrekisteriotetta ja sitä koskevia tietoja käsitellään,
- seurakunnan velvollisuudesta luovuttaa rikosrekisteriote vapaaehtoiselle,
- jos otetta hakee vapaaehtoistoiminnan järjestäjän toimeksiannosta joku muu.

Toiminnan järjestäjä voi selvittää vapaaehtoisen rikostaustan, jos kysymyksessä on tehtävä, johon kuuluu:

1. säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen ohjausta, tukea ja hoitoa, huolenpitoa tai yhdessäoloa alaikäisen kanssa,
2. alaikäisen ja vapaaehtoisen henkilökohtaista vuorovaikutusta ja
3. vapaaehtoinen hoitaa tehtävää yksin tai olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida muutoin ohjeilla tai työskentelytavoilla turvata.

Lisäksi edellytetään, että:

- seurakunnan käytössä on toimintaa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus ja
- seurakunta on ennalta arvioinut vapaaehtoistehtävät, mihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta on syytä selvittää.

Vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää, kun hänelle on tarkoitus antaa ensimmäistä kertaa jokin tietty yksilöity tehtävä ja tehtävänkuva täyttää edellä luetellut edellytykset.

Rikosrekisteriote voidaan pyytää vapaaehtoisista, jotka ovat tulleet seurakunnan toimintaan 1.5.2014, tämän jälkeen, tai joiden tehtävänkuva 1.5.2014 jälkeen muuttuu niin, että otteen pyytäminen on lain mukaista. Toiminnan järjestäjä voi selvittää myös alaikäisen, 15 vuotta täyttäneen vapaaehtoisen rikostaustan, näin toimintaan suhteessa harkitessaan.

Rikosrekisteriotteen voi pyytää vapaaehtoiselta jo siinä vaiheessa, kun häntä valitaan koulutukseen tai valmennukseen, joka on tehtävän hoitamisen edellytyksenä. Jos aika koulutuksen tai valmennuksen suorittamisesta ja vapaaehtoistehtävän aloittamiseen on yli kuusi kuukautta, toiminnan järjestäjä voi selvittää vapaaehtoisen rikostaustan uudelleen.

Rikostaustaotteella ei ole säädettyä voimassaoloaika, mutta uusien otteiden pyytämistä tulee pohtia. Vapaaehtoiselle on ilmoitettava rikostaustan selvityksestä, kun hän hakee otetta edellyttäviin tehtäviin.

4.3 Rikosrekisteriotteen hakeminen

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä hakee rikosrekisteriotetta kirjallisesti lomakkeella.

Oikeusrekisterikeskuksen sivulta (www.oikeusrekisterikeskus.fi/lomakkeet) löytyvät tulostettava ja sähköisesti täytettävä hakulomake. Oikeusrekisterikeskus suosittelee otteen voi tilaamista sähköisesti Suomi.fi -palvelusta, täyttämällä ja lähettämällä sähköinen hakemus ja vapaaehtoisen suostumus, otetta ei voi tilata puhelimitse. Kaikki hakemukseen liittyvät asiakirjat ja liitteet pitää laittaa Oikeusrekisterikeskukseen yhdessä ja samassa lähetyksessä sähköisesti tai kirjekuoressa.

Lähetyksien toimitus erikseen aiheuttaa sen, että liitteet ja lähetyksen osat voivat joutua erilleen, mikä viivästyttää asian käsittelyä ja aiheuttaa ylimääräistä työtä hakijalle ja Oikeusrekisterikeskukselle. Kun hakemuksia on useampi esimerkiksi koulutus- tai kurssivalintojen yhteydessä, voidaan kaikki hakemukset liittää samaan lähetykseen.

Hakulomakkeessa ilmoitetaan seuraavat tiedot:

- **Vapaaehtoistehävän järjestäjän nimi ja rekisteröintitunnus** ilmoitetaan aina hakemuksessa. Rekisteröintitunnuksen voi tarkistaa Patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta osoitteesta www.prh.fi ja rekisteröintitunnuksen hakemista varten <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx>
- **Muun hakijajärjestön nimi** ilmoitetaan, jos rikosrekisteriotetta hakee toiminnan järjestäjän toimeksiannosta joku muu järjestö toiminnan järjestäjälle. Rikosrekisteriotetta voi hakea Vesilahden seurakunnan puolesta sellainen järjestö, joka kuuluu samaan keskusjärjestöön kuin vapaaehtoistoiminnan järjestäjä, esimerkiksi toinen seurakunta tai hiippakunta. Toimeksianto perustuu aina kirjalliseen sopimukseen. Rikosrekisteriote toimitetaan kuitenkin tässäkin tapauksessa suoraan vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle. Liitteenä on toimeksiantosopimuksen malli (liite 2).
- **Toiminnan järjestäjän yhteyshenkilöksi** merkitään henkilö, joka päättää, annetaanko vapaaehtoiselle kyseessä oleva tehtävä vai ei. Muilla henkilöillä ei ole oikeutta nähdä eikä saada tietoja vapaaehtoisen rikosrekisteriotteesta. Rikosrekisteriote on salassa pidettävää tietoa.
- **Vapaaehtoisen henkilötunnus** on tärkein vapaaehtoisen yksilöivä tieto hakemuksessa. Jos hakijalle ei ole annettu suomalaista henkilötunnusta, ilmoitetaan hakijan syntymäaika ja -paikka, kotikunta, yhteystiedot, kansalaisuus ja ammatti.
- **Vapaaehtoistehävä, jota varten ote tilataan**, pitää sisällään riittävän tehtävänkuvauksen, jotta viranomaisen pystyy siitä arvioimaan, onko vapaaehtoistehävän järjestäjällä lakiin perustuva oikeus pyytää rikosrekisteriotetta. Tehtävältä vaadittavat edellytykset on kuvattu aiemmin alaluvussa 4.2. Kun tämä toimintaohje on hyväksytty ja sovellettu toiminnassa, voi lomakkeella viitata tähän toimintaohjeeseen ja sen tehtäväkuvauksiin (alaluvussa 3.2). Jos seurakunnan vapaaehtoistehävä eriiä kuvauksesta, tulee lomakkeella antaa tiedot vapaaehtoistehävästä.

- **Ohje tai suunnitelma alaikäisen koskemattomuuden turvaaviksi toimiksi** ilmoitetaan hakiessa. Lisäksi ilmoitetaan, milloin ja kuka on hyväksynyt ohjeen tai suunnitelman. Ohje tai suunnitelma hyväksytään kirkkoneuvostossa, jotta se täyttää lain edellytykset.
- **Ohjeen tai suunnitelman nimi, hyväksymispäivä ja hyväksyjä** mainitaan ja toiminnan järjestäjä voi viitata tähän toimintaohjeeseen, kun ohje on hyväksytty kirkkoneuvostossa. Ohje on Oikeusrekisterikeskuksen käytössä, eikä sitä liitetä erikseen hakemukseen. Toiminnan järjestäjällä ei tarvitse olla erillistä ohjetta tai suunnitelmaa alaikäisen turvallisuutta edistävästä toimista. Seurakunta antaa hakemuksessa tai sen liitteenä tiiviin kirjallisen kuvauksen alaikäisten turvallisuutta edistävästä toimista sekä milloin ja minkälaisessa menettelyssä ne on hyväksytty käyttöön otettavaksi.

Lasten turvallisuuden edistäminen voi perustua:

- aiemmin ohjeessa kuvattujen menettelyjen soveltamiseen,
- muussa ohjeessa kuvattujen menettelyjen soveltamiseen tai
- sovittujen menettelyohjeiden, toimintaohjelmien tai toimenpiteiden noudattamiseen.

Otteen vastaanottaa ja tarkistaa Vesilahden seurakunnasta sellainen henkilö, joka on päättämässä, annetaanko kyseessä oleva tehtävä vapaaehtoiselle. Otteelta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista kenellekään muulle, ei seurakunnan toiminnassa mukana olevalle eikä ulkopuoliselle. Tietoja ei saa ilmaista edes siinä tapauksessa, kun henkilö ei enää toimi tehtävässä. Rikostaustan selvittämiseen liittyy vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta määrätään rikoslain mukainen rangaistus. Toiminnan järjestäjä ei saa tehdä vapaaehtoisen henkilötietoihin muita merkintöjä riippumatta rikostiedoista, ainoastaan tiedon siitä, että rikosrekisteriote on tarkistettu sekä otteen päiväyksen. Ote luovutetaan vapaaehtoiselle heti, kun ote on tarkistettu.

Esimerkki otteen merkitsemisestä:

Etunimi Sukunimi, ote tarkistettu xx.xx.2025, otteen päiväys xx.xx.2025.

4.4 Rikosrekisteriotteen säilyttäminen ja tuhoaminen

Jos vapaaehtoinen ei tule neljän viikon aikana noutamaan toiminnan järjestäjälle lähetettyä rikosrekisteriotetta, ote silputaan ja hävitetään luotettavasti. Otteen voi vapaaehtoisen pyynnöstä postittaa hänen antamaansa osoitteeseen. Arkaluonteisten tietojen lähettämistä esimerkiksi suojaamattomassa sähköpostissa tulee harkita tarkkaan. Toiminnan järjestäjä voi ennen otteen hävittämistä tai postittamista merkitä sallitut tiedot (katso 4.3. alaluvun esimerkki) omaan rekisteriinsä.

Lähteet

Pirkanmaan hyvinvointialue - Seksuaalinen väkivalta (Päivitetty 17.2.2025)

<https://www.pirha.fi/palvelut/terveyspalvelut/seksuaaliterveys/seksuaalinen-vakivalta>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

Raiskauskriisikeskus Tukinainen - Seksuaalisen väkivallan uhri? <https://tukinainen.fi/>

Rikosuhripäivystys – Väkivallasta voi selviytyä <https://www.riku.fi/>

Seri-tukikeskus - Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille, Naistenklinikka

<https://www.hus.fi/potilaalle/sairaalat-ja-toimipisteet/naistenklinikka/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille#miten-voin-hakeutua-seri-tukik>

Setlementti Tampere - Tampereen Tyttöjen talo <https://setlementtitampere.fi/osallistu-toimintaamme/setlementtitalot/tampereen-tyttojen-talo/>

Sexpo-säätiö - Neuvonta <https://sexpo.fi/neuvonta/>

Suomen YK-liitto - Turvallinen tila <https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>

Suomi.fi - Rikostaustaote lasten kanssa toimivalle vapaaehtoiselle

<https://www.suomi.fi/palvelut/rikostaustaote-lasten-kanssa-toimivalle-vapaaehtoiselle-oikeusrekisterikeskus/94d3d7b3-5346-4786-9699-4ee20860aea1>

Toimintaohje – Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen (25.4.2014)

<https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/05/2014-SOSTE-julkaisu-Lasten-turvallisuutta-lisaavat-toimintatavat-ja-vapaaehtoisen-rikostaustan-selvittaminen.pdf>

Väestöliitto - Et ole yksin <https://www.etoyleksin.fi/>

Välitä! – seksuaaliväkivaltatyö <https://www.seksuaalivakivalta.fi/yhteystiedot/>

Liitteet

Liite 1

VAPAAEHTOISEN SUOSTUMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen

Tämä suostumus perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Vapaaehtoisen tulee antaa suostumuksensa siihen, että vapaaehtoistoiminnan järjestäjä tai muu järjestö sen lukuun, voi hakea laissa tarkoitettua vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta.

Toiminnan järjestäjä _____

Vapaaehtoinen _____

Annan suostumukseni rikosrekisteriotteen hakemiseen.

[] (Tämä kohta rastitetaan aina, jos suostumus annetaan)

Minulle on annettu ennen tämän suostumuksen antamista tieto seuraavista asioista:

- rikosrekisteriote pyydetään vapaaehtoistehävän järjestäjän tarkastettavaksi alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamiseksi
- otteeseen merkitään tiedot tietyistä seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksista
- vapaaehtoistehävän järjestäjän on luovutettava ote minulle välittömästi tarkastamisen jälkeen.

Minulle on annettu tieto siitä, että otetta pyytää vapaaehtoistehävän järjestäjän kirjallisen toimeksiannon perusteella toinen, sen kanssa samaan keskusjärjestöön kuuluva yhdistys.

[] (Tämä kohta rastitetaan vain tarvittaessa)

Päiväys ja allekirjoitus

Paikka ja aika:

Allekirjoitus:

Liite 2

TOIMEKSIANTOSOPIMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen

Tämä toimeksianto perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Rikosrekisteriotetta voi hakea vapaaehtoistehtävän järjestäjän kirjallisesta toimeksiannosta keskusjärjestö tai sellainen yhdistys, joka kuuluu samaan keskusjärjestöön kuin vapaaehtoistehtävän järjestäjä.

Toimeksiantaja _____

Toimeksisaaja _____

Toimeksianto Toimeksisaaja hakee toimeksiantajan puolesta rikosrekisteriotteen henkilöstä.

Toimeksiantaja vakuuttaa, että se on ilmoittanut vapaaehtoiselle ennen suostumuksen antamista tästä valtuutuksesta/toimeksiannosta.

Oikeusrekisterikeskus toimittaa rikosrekisteriotteen suoraan toimeksiantajalle.

Päiväys ja allekirjoitus

Paikka ja aika:

Paikka ja aika:

Toimeksiantaja:

Toimeksisaaja:
